

ČLANKI – RAZPRAVE

Kaja Bucik Vavpetič

IZRUVANA IN PREVAJANJE MLADINSKEGA FANTAZIJSKEGA LEPOSLOVJA

Prevod mladinskega fantazijskega romana *Izruvana* (*Uprooted*) ameriške avtorice Naomi Novik prinaša v slovenski literarni prostor imenitno zgodbo, ki se navdihuje v slovanski folklori, prevrača ustaljene vzorce junaških zgodb in poudarja pomen prijateljstva. Roman je zanimiv, ker je tipičen primer večnaslovniške (*crossover*) književnosti. V prispevku se poleg umestitve dela v kontekst dosedaj prevedene angloameriške fantazijske književnosti posvečamo tudi prevodu, pri čemer posebno pozornost namenjamo prevajanju fantazijskega sveta.

The translation of the young adult fantasy novel *Uprooted* by the American author Naomi Novik brings a wonderful new story to the Slovenian literary space: a tale inspired by Slavic folklore that subverts the well-known patterns of hero stories and celebrates friendship. It is also interesting because it is a typical example of crossover literature. This article places the novel in the context of translated Anglo-American fantasy literature in Slovenia, and discusses the translation itself with special focus on translating the fantasy world.

Naomi Novik (1973), ameriška pisateljica poljskega rodu, je v angloameriškem literarnem prostoru zaslovela s fantazijsko serijo *Temeraire*, ki v desetih delih (2006–2016) raziskuje, kako bi se odvijale napoleonske vojne, če bi pri boju sodelovali zmaji. Avtorica je za prvi del dobila nagrado Crompton Crook za najboljši prvenec in je bila nominirana za nagrado Hugo (eno najpomembnejših literarnih nagrad za fantazijsko in znanstvenofantastično književnost). Leta 2015 je izšel njen prvi roman za mladino, *Izruvana* (*Uprooted*), za katerega je prejela prestižni nagradi Nebula (za najboljši roman) ter Locus (za najboljši fantazijski roman), prav tako pa tudi svojo drugo nominacijo za nagrado Hugo.

V angloameriškem svetu je torej roman *Izruvana* postal eno najopaznejših fantazijskih del zadnjih let. Kljub temu da je primarno namenjen mladim, je pri nominacijah za nagrade konkuriral pomembnim fantazijskim ter znanstvenofantastičnim delom za odrasle, pri nagradi Mythopoeic pa je bil celo uvrščen v kategorijo za odrasle, čeprav nagrado podeljujejo tudi za otroška oziroma mladinska dela. Naslovniška odprtost je značilnost *Izruvane* tako v izvorniku kot v slovenskem literarnem prostoru.

Dotaknili smo se glavnih tematik, ki jih naslavlja roman: folklore in pravljic, ki so avtorici služile kot navdih za zgodbo, dekliškega prijateljstva ter tradicionalne

junaške zgodbe v fantazijski književnosti. Nazadnje se prispevek posveča tudi slovenskemu prevodu dela in *Izruvano* umešča na vedno širše polje prevedene fantazijske književnosti v Sloveniji.

Izruvana

Agneška je navezana na domačo dolino, tiho vasico, gozdove in vrvečo reko. Raziskuje okoliške loge, je vedno razcapana in umazana, a zadovoljna s svojim vsakdanom. Toda pokvarjeni Gozd, ki preti mejam dežele, preveva zlohota moč, ki meče senco na Agneškino življenje. Njene rojake pred Gozdom varuje oholi, mogočni čarovnik, ki ga poznajo samo pod imenom Zmaj. Vsakih deset let Zmaj zahteva grozljivo plačilo: vaščani mu morajo predati eno dekle, katere usoda je skoraj tako strašna, kot če bi se izgubila v Gozdu. Po desetih letih mlada ženska sicer lahko zapusti Zmajev stolp, toda nobena od prejšnjih izbrank se ni vrnila v domačo vas – prav vse so odšle iz doline.

Približuje se dan izbire novega dekleta in Agneško je strah; vsi namreč vedo, da bo Zmaj vzel Kasijo, njeno lepo, milo in pogumno prijateljico. Čeprav sta dekleti s tem zavedanjem odrasčali vse življenje, je Agneška besna in obupana, ker je ne more rešiti. A nihče ne ve, kako Zmaj izbere dekle, in ko tokrat pride po svoj davek, ne izbere Kasije, temveč Agneško.

Agneška se znajde v Zmajevem stolpu, izruvana iz mirnega življenja, ki ga je poznala. Takoj ugotovi, da je pobeg nemogoč, Zmaj pa jo začne poučevati nekakšno magijo, od katere je vedno hudo izmučena. Med učenjem magije Agneška ugotovi, da jo je Zmaj izbral, ker je tudi sama čaravnica. A ko nekega dne reši Zmaja pred Gozdovim zlom, se Gozd odzove tako, da ugrabi Kasijo.

Naomi Novik se je v svojem delu močno naslonila na poljsko folklorno tradicijo, zato v zgodbi npr. srečamo omembe Jage Babe in njene potujoče hiše, sam zasnitek romana pa spominja na pravljico *Lepotica in zver*. Fantazijski svet, ki ga je ustvarila, nosi značilnosti poljske srednjeveške kulture, s čimer se je nekoliko oddaljila od klasične fantazijske književnosti, ki se večinoma navdihuje iz angleške tradicije.

Izruvana je zgodba o mladi ženski, ki odkriva svojo skrito naravo: skozi Agneškino pripoved se zgodba globoko zakoplje v vprašanja samostojnega odločanja, moči, samoodkritja, strasti, predvsem pa prijateljstva, domoljubja, zvestobe in družine (Grilo in James 2015). Prvine klasičnih junaških zgodb, kakršne so poštenost, pogum in junakinjine preizkušnje, so bistro preizprašane in predrugačene.

Glavno gonilo zgodbe je Agneškino prijateljstvo do Kasije – njena zvestoba in trmasta, a nikakor slepa naklonjenost sprožita dogodke, zaradi katerih se je vsa dežela prisiljena spopasti s starodavnim sovražnim Gozdom. Naomi Novik mojstrsko raziskuje plasti dekliškega (oziroma ženskega) prijateljstva, takšnega, ki traja vse življenje in je vredno več od vsakršne ljubezenske zveze.

Seveda Novik v zgodbi postreže tudi z romanco, a je ta tenkočutna in počasna, nenavadna in nikoli idealizirana, prav tako pa vedno v drugem planu. Zmaj je čarovnik in ne igra po človeških pravilih. Agneške sprva ne dojema kot dekleta ali ženske, temveč kot venomer neurejeno in nesposobno vajenko, ki se upira njegovemu trudu, da bi ji pomagal – v deželi je namreč z zakonom določeno, da je treba prav vsakogar, ki pokaže naklonjenost za magijo, tudi poučevati.

Seveda bi v njem lahko videli tradicionalnega junaka romanc, ki z junakinjo grdo ravna, čeprav je v resnici zaljubljen vanjo, a se ne zna soočiti s svojimi čustvi. Takšne so bile večinoma kritike tega romana: da Agneška pravzaprav trpi za nekakšno obliko stockholmskega sindroma, pri katerem žrtev razvije čustveno navezanost na ugrabitelja (poenostavljamo).

Toda Agneške nikakor ne moremo stlačiti v kalup nemočne, naivne junakinje, ki medli pod napadalčevim vplivom – pravzaprav načrtuje, kako ga bo zabodla, in se trmasto otepa njegovega vpliva na vsakem koraku. Prav tako se med njima najprej razvije spoštovanje in prijateljstvo, šele potem neke vrste naklonjenost, ki bi jih težko rekli ljubezen. Nikakor ni prikazana kot vseobsegajoča in popolna, temveč je bolj posledica čustvene stiske in trenutnega vzgiba.

Agneška se v svoji biti ne spremeni, čeprav postane kompetentna čaravnica, temveč se spremeni Zmaj, ki postaja vse bolj človeški in se od nje nauči sočutja. Njegova zgodba sicer nikoli ne sili v ospredje, toda pot častivrednega moža, ki se je v stoletju obstoja ovil v oklep zaščitne magije, da mu minljivost soljudi ne bi prišla do živega, je ravno tako zanimiva. Bivanje z Agneško in njena neizprosna iskrenost ga namreč spodbudita k samorefleksiji in spremembam.

Tudi ko Agneško imenitni princ Marek napade in skoraj posili, dekline ne potrebuje rešitelja. S pomočjo magije se zaščiti, kakor ve in zna, nato pa presenečenega princa pošteno namlati in ga skoraj ubije. Zmaj, ki jo najde ob nezavestnem princu, se zaveda, da bi jo usmrtili, če bi državni junak umrl, zato ji pomaga prikriti sledi njenega dejanja, a ji tudi pove, kako naj se takšnih poskusov učinkoviteje reši z uporabo ustrezne magije.

Omeniti je treba glavnega antagonistu zgodbe, torej strašljivi Gozd, ki s svojim zlom okuži nič hudega sluteče mimoidoče in je glavni krivec za večino spopadov v deželi. Starodavna bit, ki zahrbtno vleče niti svojih marionet, je inovativna in presenetljiva izbira – nekoliko spominja na Tolkienovega Saurona in zlo, ki se širi iz Mordorja (Grilo in James 2015).

Izruvana je dodelana, čudovita fantazijska zgodba, ki se brez težav postavlja ob bok najboljšim klasičnim delom žanra tako za mlade kot odrasle. Je namreč dober primer večnaslovniške (ang. *crossover*) književnosti, torej obsega elemente, ki privlačijo široko občinstvo. Novik se ne boji nasilja in podobnih resnih tematik, a jih obravnava s pravo mero občutljivosti in družbenega komentarja.

***Izruvana* v slovenskem literarnem prostoru**

V slovenskem literarnem prostoru so fantazijska dela za starejšo mladino in odrasle v veliki večini prevodi tujih besedil, natančneje romani ameriških in britanskih avtoric in avtorjev. V zadnjem desetletju je mogoče opaziti precejšen porast priljubljenosti (in prevodov) fantazijske književnosti, ki jo berejo tako mladi kot odrasli, torej večnaslovniške (ang. *crossover*) književnosti.

Zaradi mlade čarovniške junakinje in ljubezenske zgodbe, ki je sicer v zgodbi drugotnega pomena, bo *Izruvano* najbrž marsikdo poskušal umestiti v podžanr fantazijskih romanc za mladino, kakršne so serije o vampirjih in drugih nadnaravnih bitjih. V zadnjih letih sta izšli v ameriškem svetu priznani seriji *Saga o kraljevini Tearling* Erike Johansen (prevedli Maja Prevolnik in Neža Ropret) ter *Žerjavica pod pepelom*, ki jo je napisala Sabaa Tahir (prevedla pa Ida Sternad),

ki se prav tako uvrščata med mladinska/večnaslovniška dela in se oddaljujeta od podžanra romantične fantazije. *Izruvana* je dobra izbira za bralke in bralce, ki si po lahkotnejših delih zaželi zahtevnejšega branja. Prav tako spada v podžanr »visoke fantazije« (ang. *high fantasy*), torej se dogaja v izmišljenem svetu, ki ni del dogovorne resničnosti.

Po slogu, obravnavanih temah ter ljubezni do folklore je *Izruvani* od prevedenih del, ki so dostopna pri nas, še najbolj podobna kulturna *Saga o Zemljemorju* Ursule K. Le Guin, ki jo je v slovenščino mojstrsko prenesel Dušan Ogrizek.

Ob izvrstnem *Zvezdnem Prazu* Neila Gaimana (prevedel Tadej Zupančič) ter klasikah, kakršne so Tolkienov *Hobit* (prevedel Dušan Ogrizek) in Lewisove *Zgodbe iz Narnije* (prevedla Miriam Drev), je v slovenščini dostopna tudi serija *Dediščina* Christopherja Paolinija (prevedle Ivana Gradišnik, Karmen Vidmar, Katja Benevol Gabrijelčič in Ana Ambrož Strle), ki je sicer namenjena nekoliko mlajšemu občinstvu in kar preveč zvesto reproducira dobro znane junaške motive.

Slovenskih avtoric in avtorjev fantazijske književnosti za starejšo mladino in odrasle skoraj ni; izjemi sta npr. trenutno nedokončana trilogija *Varuhi skrivnosti* Marget Belani, ki ni dobila najboljšega odziva, ter relativno neznana serija *Vitezi in čarovniki* Bojana Ekselenskega.

Kljub temu, da je *Izruvana* primarno mladinski roman, pa je s svojimi večnaslovniškimi lastnostmi poslastica tudi za odrasle, ki so si v slovenščini dosedaj lahko privoščili npr. sago *Pesem ledu in ognja* Georga R. R. Martina (prevedla Boštjan Gorenc in Branko Gradišnik), *Kraljemorčevo kroniko* Patricka Rothfussa (prevedel Sergej Hvala), trilogijo *Dinastije Videc* Robin Hobb (prevedli Barbara Lipovšek in Karin Pečnikar), ter sveže izdani prvi del trilogije *Prvi zakon* Joa Abercrombieja (prevedel Sergej Hvala).

Nekaj o prevodu

Prevod mladinskega dela je – ali bi moral biti – vselej naloga, ki zahteva veliko pozornosti in truda. Pri prevajanju fantazijskega leposlovja za mladino je zanimivo, da gre poleg slovničnih ter skladenjskih težav, s katerimi se srečuje prav vsaka prevajalka ali prevajalec, pogosto tudi za podomačitev izmišljenih izrazov. Pri prevajanju za starejšo mladino bi se najbrž pri romanu, ki se dogaja v dogovorni resničnosti, odločili obdržati tuje zvoneča imena, ob pomensko zanimivih pa morda pritaknili prevajalsko opombo. Nasprotno pri prevajanju za mlajše otroke velja, da se slovenijo imena oseb, krajev, itd.

Pri fantazijski književnosti velja (nenapisano?) pravilo, da se imena krajev, oseb, magični izrazi itd. slovenijo oziroma vsaj zapišejo na slovenski način: tako je *Narnia* postala Narnija, *hobbit* je hobit, *Hogwarts* pa Bradavičarka. Tudi pri fantazijski književnosti, ki je primarno namenjena odraslim, se prevajalke in prevajalci poigravajo z izvirnimi rešitvami. V zadnjem času sta Boštjan Gorenc in Sergej Hvala opravila zahtevno, ustvarjalno delo, ko sta v slovenščino prenašala svetove Georga R. R. Martina, Patricka Rothfussa ter Joa Abercrombieja, treh velikanov sodobne fantazijske književnosti.

Prevajanje fantazijske književnosti se dodatno zaplete, saj je izvirno besedilo pravzaprav umeščeno v dve kulturi hkrati: tisto fantazijsko, kjer morda fevdalni sistem in patriarhat obstajata s preišljenim namenom, ter »resnično«, v primeru

Izruvane torej ameriško kulturo 21. stoletja. Bralke in bralci te druge kulture večinoma najbrž ne ozavestijo in se prepustijo zgodbi, ki jih odpelje v izmišljeni svet, vendar bi morala imeti vsaj prevajalka oziroma prevajalec vedno pred očmi dejstvo, da avtorice in avtorji fantazijski svet skujejo na osnovi lastnih prepričanj, ki so še kako vpeta v dogovorno resničnost. Kot pravi Lilijana Burcar: »fantazijsko pisanje [naj bi] predstavljalo neke vrste pobeg pred realnostjo, kar daje uspešnicam iz tega žanra zavajajoči predznak o postranskem pomenu magičnih svetov, ki jih vzpostavljajo. Vendar pa so ti svetovi in družbeni odnosi, ki jih snujejo in naturalizirajo, še kako relevantni, saj je za fantazijsko v literarni vedi že dolgo jasno, da nikakor ne stoji nasproti realnosti, še manj pa zunaj nje.« (Burcar 2007: 4).

V slovenskem prostoru imajo prevajalke in prevajalci dobro tradicijo objavljanja strokovnih prispevkov in spremnih besed, v katerih bolj ali manj podrobno pojasnjujejo svoje prevajalske pristope k prevajanju določenih besedil. V zadnjem času smo tako lahko brali »Kako se je kalil nov prevod Pike Nogavičke« Nade Grošelj, »Nonsens je limonov poljubček« Boštjana Gorenca, in »Ogledobralci ali *Zgodbe iz oddaljenega predmestja* v slovenščini« Gaje Kos. Prevodne kritike ali poglobljenih ocen je nekoliko manj, z redkimi izjemami ob izjemnih priložnostih, kot je na primer nov prevod kulturnega besedila. Tako je nastal članek Primoža Viteza »Nova Pika Nogavička in status prevodnega besedila«, v katerem je Vitez, tudi sam prevajalec, preučil in pohvalil prevod Nade Grošelj (Vitez 2016).

Prevodna kritika v tako majhnem književnem prostoru, kot je slovenski, ni nič kaj hvaležno delo, saj ga navadno opravljajo prevajalke in prevajalci, ki tako potencialno hvalijo ali črnijo kolege in kolege, od katerih je morda celo odvisno njihovo delo. Prav tako ni nekih običajnih meril za presojanje kakovosti oziroma ustreznosti prevoda, kar otežuje delo in onemogoča objektivnost. Kljub temu bi bilo za zdrav razvoj stroke koristno, če bi se takšnih kritičnih ocen – tako lastnega kot tujega dela – lotevali pogosteje.

Tako bomo v nadaljevanju ob pregledu nekaj osnovnih principov prevajanja (fantazijskih) svetov v otroški in mladinski književnosti poskušali predstaviti, kako je nastajal prevod *Izruvane*.

Göte Klingberg je že leta 1986 opredelil priredbo kulturnega konteksta (*cultural context adaptation*) kot delo, ki ga prevajalka oziroma prevajalec opravi, da bi bilo ciljno besedilo čim bolj razumljivo v ciljni kulturi. Ločuje različna področja, pri katerih prihaja do potrebe po priredbah, npr. literarne reference, zgodovinsko, versko ter politično ozadje, bivališča ter hrana, navade, običaji, igre, rastlinski in živalski svet, osebna imena, nazivi, zemljepisna imena (Klingberg 1986: 17–18).

Obenem Klingberg navaja tudi različne načine spopadanja s tovrstnimi prevajalskimi težavami, in sicer gre za bolj ali manj ustrezne metode, ki segajo od popolnega izbrisa kulturnih elementov ter »lokalizacije« (s čimer poimenuje popoln prenos besedila v ciljno kulturo) do dodajanja razlag v prevod, prevajalskih opomb, in zamenjave tujega izraza za domačega, pri čemer se išče najboljši približek.

Prevajalke in prevajalci bi morali pri opravljanju svojega dela predvsem stremeti k doslednosti, ne glede na to, katerega od naštetih pristopov uporabijo – oziroma ne glede na to, kje se usidrajo na spektru med podomačitvenim ter potujitvenim pristopom (če uporabimo še eno, bolj splošno poimenovanje istega problema).

Jan Van Coillie opozarja, da ob uporabi imen v izvorni obliki obstaja nevarnost, da bodo imena imela drugačen učinek, kot ga je predvidevala avtorica oziroma

avtor: ime bo morda težko berljivo ali v ciljnem jeziku ne bo imelo željenih konotacij. »Kadar spremenimo ime, to po navadi naredimo, da bi prevedeno ime imelo v besedilu natanko enako funkcijo kot izvirno ime.« (Van Coillie 2006: 124) Odločitev za eno ali več strategij prevajanja imen je odvisna od vrste dejavnikov, npr. značilnosti imena in starosti otrok, oziroma prevajalkine oziroma prevajalčeve predstave o tem, kaj naj bi otroci pri tej starosti razumeli in česa ne (Van Coillie 2006: 129).

Kadar gre za prevod novega fantazijskega, torej popolnoma izmišljenega sveta, lahko sklepamo, da bralke in bralci o tem svetu (še) ne vedo ničesar. Izvirnost pri prevodu je torej ključnega pomena za razumevanje tega izmišljenega sveta. Prevajalke in prevajalci se v fantazijskem žanru tudi pri delih, ki so primarno namenjena odraslim, odločajo za prevajanje imen. Tako smo npr. od Sergeja Hvale v prevodu romana *Ime Vetra* dobili Katransko za Tarbean ter Sild za Ceald, od Dušana Ogrizka pa Zemljemorje za Earthsea ter Skobec za Sparrowhawk.

Pri prevajanju *Izruvane* sta bila še posebej pomembna dva izziva: prvi je skladnja oziroma stavčne strukture izvirnika in prevoda, drugi pa so, kot pričakovano, osebna in geografska imena ter posebni izmišljeni izrazi (vključno z jezikom magije). Pri prirejanju stavčne strukture je šlo predvsem za deljenje povedi na manjše enote, saj avtorica v precej zapletenem, a razumljivem slogu uporablja dolge večstavčne povedi, pogosto povezane s podpičji in pomišljaji, ki bi v slovenščini zvenele precej okorneje kot v angleščini. Ob pomoči lektorice ter urednice je bilo treba besedilo nekoliko preoblikovati, da so zapletene »klobase« postale prebavljive, obenem pa smo pazili na ohranitev izvirnega sloga in se izogibali pretiranemu poenostavljanju skladenjskih elementov.

Drugi prevajalski izziv so bila lastna in geografska imena ter posebni, izmišljeni izrazi, s čimer zajemamo poimenovanja predmetov in običajev, ki se pojavljajo v fantazijskem svetu *Izruvane*, ter jezik magije, ki ga uporabljajo čarovniki. Kot smo omenili, se je avtorica pri oblikovanju zgodbe naslonila na poljsko ljudsko izročilo, kar je vidno tudi v izbiri lastnih imen ter izrazov. Pri izbiri prevedkov je šlo tako za lovljenje ravnovesja med prevajanjem izrazov, ki so že tako slovanski (in slovenski bralki ali bralcu najbrž zvenijo bolj domače kot ameriški), ter ohranjanjem »tujosti«, ki jo tovrstna imena vzbujajo pri angleškem izvirniku.

Nespremenjena so ostala tista imena ter izrazi, ki v izvirniku niso imela posebnega pomena in katerih zapis je bil v slovenščini dobro berljiv (in predvsem ni vseboval črk, ki niso del slovenske abecede). Tako se vasice v Agneškini dolini imenujejo Dvernik, Radomsko in Smolnik. Tudi nekatere osebe, npr. Sarkan, Marta, Danka ter Marek, so ohranile svoja izvirna imena. Od zarekov, ki jih Agneška in Zmaj uporabljata pri čaranju, so nespremenjeni ostali *lirintalem*, *vanastalem* in vsi drugi, ki niso vsebovali posebnih črk. Tudi nekaj izrazov iz predmetnega sveta je ostalo enakih, npr. »letnik«, ki poimenuje neke vrste krilo, ki ga nosi Agneška.

Fonetična oziroma morfološka priredba izrazov je bila najpogostejša strategija, ki je po eni strani pomagala približati izrazje slovenskim bralkam in bralcem, po drugi pa je ohranjala drugačnost fantazijskega okolja. Najpomembnejša je najbrž priredba imena Agnieszka, ki se sicer v poljščini izgovori »Anješka«, a je tu (po pogovoru z urednico) postala Agneška, njen ljubkovalni nadimek Nieshka pa Nežka.

Tako je Kasia postala Kasija, Wensa Vensa, ubogi Jerzy pa Jerži. Tudi pri osebnih imenih je šlo podobno: iz Polnye in Rosye, vojskujočih se držav, smo dobili Polnijo in Rosijo (ter Rosijance, ki so zmagali nad alternativno rešitvijo, Rosi, ki bi

se še približali Rusom, ki so jim bili navdih), iz Olshanke pa Olšanko. Jaral Mountains smo prevedli v Jaralsko gorovje (po zgledu Uralskega). Pri zarekih in urokih je šlo za preprosto transliteracijo: *fulmedesh* je postal *fulmedeš*, *loytalal* pa *lojtalal* itd.

Za priredbo (torej zamenjavo izvirnega pojma s podobnim pojmom v slovenščini) smo se odločili v primeru besede blini, ki označuje nekakšne majhne kvašene palačinke – v prevodu so ostale samo debele palačinke, saj beseda ni bila ključnega pomena za nadaljevanje besedila, razlaga v obliki prevajalske opombe pa bi po nepotrebnem zmotila bralkino pozornost. Enako smo se pri izrazu zupan, ki v poljščini (z zapisom župan) pomeni neke vrste starinski plašč, odločili za preprosto zamenjavo z dolgim plaščem.

Gotovo najzanimivejši pa je del besedišča, ki ga je bilo treba zaradi pomenov v izvirniku prevesti v celoti. Reka, ki teče skozi Agneškino dolino, se v izvirniku imenuje the Spindle, kar bi bila po slovensko preslica (tista s kolovrata), a smo se zaradi asociacije na rastlino raje odločili za Vrtavko, saj beseda bolje opisuje vrvečo rečico. Walkers, zlobna bitja iz Gozda (the Wood), so postala hodci, heart-trees pa srčna drevesa.

Še najpomembnejša so bila imena čarovnikov in čarovnic – vsi razen Agneške imajo namreč dve, eno lastno, npr. Sarkan, drugo pa čarobno (opisuje namreč njihove sposobnosti), npr. Zmaj (Dragon). Falcon je tako postal Sokol in Willow enostavno Vrba. Nekoliko smo se oddaljili pri čarovnici Aljoši, ki nosi ime Sword, saj je postala Sablja, ker je meč pač moškega spola. Tako smo tudi Owl prekrstili v Čuka.

Takšno prevajanje je mentalna telovadba – igrivo in ustvarjalno. Izmišljeno besedišče *Izruvane* je kljub vsemu precej jasno in nezapleteno, predvsem pa gre za samostojno delo (zgodba ni del serije), se pravi je prevod del ene prevajalke – v nasprotju s precejšnjim deležem fantazijskih serij, pri katerih se iz različnih razlogov zamenja več prevajalk ali prevajalcev, kar vsekakor prinese težave z doslednostjo prevoda.

Zgolj v razmislek še tole: mar ni tudi sam izvirnik fantazijskega romana pravzaprav prevod? Gotovo se Bilbo in Gandalf v Srednjem svetu nista pogovarjala v zborni britanski angleščini, prav tako kot se polnijska Agneška ni prepirala z Zmajem v ameriški različici tega jezika. Tolkien je najbrž ob formalizaciji pravil za svoje izmišljene jezike premislil tudi to vprašanje, sodobnejše avtorice in avtorji fantazijske književnosti pa se s tem spopadajo na bolj ali manj zapletene načine. Fantazijska dela so torej večplastna in zato vedno dober prevajalski izziv.

Zanimivo bi bilo preučiti, ali bo *Izruvana* v slovenščini bolj priljubljena pri mladih ali odraslih – v angloameriškem svetu so jo namreč oboji sprejeli zelo dobro. Prav tako lahko upamo, da bo njen (potencialni) uspeh sprožil prevajanje podobnih del, na primer romanov nagrajenih pisateljic Juliet Marillier, Diane Wynne Jones in Victorie Schwab, ki naslavljajo podobno publiko in so del bogate fantazijske tradicije angleško govorečega sveta.

Literatura

Lilijana Burcar, 2007: *Novi val nedolžnosti v otroški literaturi: Kaj sporočata Harry Potter in Lyra Srebrousta?* Ljubljana: Sofia.

Boštjan Gorenc, 2015: Nonsens je limonov poljubček. V *Otrok in knjiga*. Letnik 42, št. 94. Str. 59–72.

Ana Grilo in Thea James, 2015: Joint review: *Uprooted* by Naomi Novik. Pridobljeno 28. 9. 2017 s spletne strani The Book Smugglers: <http://thebooksmugglers.com/2015/06/joint-review-uprooted-by-naomi-novik.html>

Nada Grošelj, 2015: Kako se je kalil nov prevod Pike Nogavičke. V Astrid Lindgren: *Pika Nogavička*. Mladinska knjiga. Str. 347–355.

Gaja Kos, 2012: Ogledobralci ali *Zgodbe iz oddaljenega predmestja* v slovenščini. V *Otrok in knjiga*. Letnik 39, št. 84. Str. 76–77.

Jan Van Coillie, 2006: Character Names in Translation: A Functional Approach. V Jan Van Coillie in Walter P. Verschueren (ur.): *Children's Literature in Translation: Challenges and Strategies*. Manchester: St. Jerome Publishing. Str. 123–139.

Primož Vitez, 2016: Nova *Pika Nogavička* in status prevodnega besedila. V *Otrok in knjiga*. Letnik 43, št. 97. Str. 5–17.

Seznam omenjenih fantastijskih del (tista, ki jih priporočamo, so označena z *)

Joe Abercrombie, 2017: *Klic Orožja*. Prevedel Sergej Hvala. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Marget Belani (Mateja Blažič), 2010: *Obzidano mesto*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Bojan Ekselenski, 2007: *Vitezi in čarovniki: indigo otroci*. Ljubljana: Trubar.

*Neil Gaiman, 2012: *Zvezdni prah*. Prevedel Tadej Zupančič. Ljubljana: Mladinska knjiga.

*Robin Hobb, 2009: *Morilčev vajenec*. Prevedla Barbara Lipovšek. Ljubljana: Gnostica.

Erika Johansen, 2014: *Saga o kraljevini Tearling*. Prevedla Maja Prevolnik. Tržič: Učila International.

*Ursula K. Le Guin, 2005: *Čarovnik iz Zemljemorja*. Prevedel Dušan Ogrizek. Ljubljana: Mladinska knjiga.

C. S. Lewis, 1994: *Lev, čaravnica in omara*. Prevedla Miriam Drev. Celje: Mohorjeva družba.

George R. R. Martin, 2007: *Igra prestolov*. Prevedel Boštjan Gorenc. Ljubljana: Mladinska knjiga

*Naomi Novik, 2017: *Izruvana*. Prevedla Kaja Bucik Vavpetič. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Christopher Paolini, 2004: *Eragon*. Prevedla Ivana Gradišnik. Ljubljana: Grlica.

*Patrick Rothfuss, 2015: *Ime vetra*. Prevedel Sergej Hvala. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Sabaa Tahir, 2016: *Žerjavica pod pepelom*. Prevedla Ida Sternad. Tržič: Učila International.

*J. R. R. Tolkien, 1986: *Hobit ali tja in spet nazaj*. Prevedel Dušan Ogrizek. Ljubljana: Mladinska knjiga.